

HORVÁTH ÁRPÁD:

CSODAFEGYVEREK

(Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó, 1972., 160 p., 8 p. ábra)

A mondák, a népmesék világában gyakorta találkozunk olyan hőssel, akinek a kardja legyőzhetetlen, vagy akit anyja kisgyermek korában sárkányvérben fürdetett meg, s ez testét vértként borítva sebezhetetlenné tette őt. Így azután ellenségei az istenektől kapott kardjától, vagy sebezhetetlenségétől, hírétől rettegve legyőzhetetlennek tartották, mondván: csodafegyvere van.

A lovagregényekben is feltűnik a csodálatos páncélt viselő, bűvös kardot forgató vitéz, aki háborítatlanul tör át az ellenség csatarendjén és fél kézzel söpri el katonáit a csatamezőn, mert csodafegyvere van.

Am, ha néhány évezredet ugrunk, Hitler is hangoztatta, hogy ellenállhatatlan hatású fegyver — csodafegyver — birtokában van, amely a harmadik birodalom hadserege számára biztosan meghozza a végső győzelmet.

Még arra is jól emlékszünk, hogy az Amerikai Egyesült Államok politikai vezetése — amikor az atommonopólium bűvöletében élt — fennen hirdette, hogy az atombomba (az abszolút fegyver, a csodafegyver) birtoklása lehetővé teszi számára, hogy akarátát ellenfeleire is — tehát az egész világra — rákényszerítse.

Politikusok, hódítók, uralkodók és diktátorok gyakran álmodtak, és lehet, hogy ma is álmodoznak, olyan ellenállhatatlan fegyverről, abszolút fegyverről, amely ellen nincs védekezés, amely hatalmukat legyőzhetetlenné teszi. A régebbi elképzelések szerint ez a fegyver visszafordítja a kilőtt nyilvesszót, a kilövésre szánt gránátot az ellenfél ágyújának csövében robbantja fel, valamilyen csodálatos sugár leállítja a repülőgép motorját, kormányberendezését használhatatlanná teszi és a repülőgép érett gyümölcsként hull a földre. És a sort még sokáig folytathatnánk, amíg eljutunk a mindent elsöpőrő termonukleáris rakétafegyverekig.

Mindez arra enged következtetni, hogy az uralkodók és a hadvezérek — és érdekes módon gyakorta a vesztesre álló hadvezérek — agyában, fantáziá-

jában újra és újra megjelenik a csodafegyver létrehozásának, birtoklásának vágya.

A szerző — könyvének most idézett, bevezető gondolatsora után — felteszi a kérdést: létezett-e és létezhet-e olyan abszolút fegyver — csodafegyver —, amely ellen nincs védekezés és birtokosa számára abszolút hatalmat biztosít?

A felelet csak egyértelmű „nem” lehet. Ilyen fegyver a történelem folyamán sohasem volt és nem is lehet. Éppen a tudományok és a technika fejlődése zárja ki, hogy valamilyen pusztító találmány — elszigetelten — olyan magasan a kor tudományos-technikai színvonala fölé emelkedjék, hogy a hatalom abszolút eszközeként jelenjék meg. Az óriáságyúk, a halálsugár, a földrengést előidéző geofizikai eszközök, a minden életet halálba dermedtő szénsavfelhő csak a fantasztikus regények írónak képzeletében létezett.

Ha ez így van, akkor miről szól Horváth Árpád legújabb könyve?

A szerző arra vállalkozott, hogy bemutassa, amikor a történelem egymást váltó korszakaiban egy valóban ugrást — minőségi változást — jelentő fegyver jelenik meg, hosszabb-rövidebb ideig a harcmezőkön uralkodó szerepet tölt be, de hamarosan megtalálják az ellenszerét, az ellene való védekezés hatóságos eszközét és módját. Az eszköz a hadseregek fegyvertárának részévé válik, a mód pedig esetenként új harcéljáráshoz, a harcok, hadműveletek új-szerű megvívásához vezet.

A karddal és más szűrő-vágófegyverrel hadakozó emberösünk számára a villámgyorsan surranó nyilvessző valóban csodafegyver lehetett, de amikor a nyilvessző elé pajzsot tartottak, a nyíl megszűnt csodafegyver lenni. A lőpor, majd a sorozatlövő fegyverek megjelenése forradalmasította a hadviselést, de a haditechnikusoknak a páncélozásra és a páncélzat áttörésére irányuló, váltakozó sikerű, immár időtlen harca is jól példázza, hogy a cso-

dafegyverekről alkotott valamennyi elképzelés minden alapot nélkülöz.

Es már meg is adtuk a választ, hogy könyvünk miről szól.

A szerző a fantázia világából kiinduló, a legrégebb időktől a napjainkig terjedő úton vezeti végig az olvasót. A fegyverek és a többi haditechnikai eszközök fejlődésének útján, amikor egyre-másra felbukkan egy-egy vélt csodafegyver és mindegyikről kiderül, hogy nem az.

A könyv mondanivalóját röviden így foglalhatjuk össze.

A szűrő-vágófegyverek — a szakirodalom hidegfegyvereknek nevezi őket — korának legnagyobb, és a hadviselést évszázadokon át formáló felfedezése, egyben fegyvere a nyíl. A honfoglaló, majd a kalandozások korának nyíllal felfegyverzett magyarjaitól rettegtek Európa népei. De hamarosan ráeszméltek, hogy a bőrből készült mellények és pajzsok a szűrő-vágófegyverek és a nyilak ellen is megvédik testüket.

A tűz — és a többi lánggal pusztító eszköz — a legrégebb időktől napjainkig megtalálható a hadseregek fegyvertárában. Kalinikosz görög mérnök evezős gályái az arab flotta hajóit tűzzel — „görögtűzzel” — pusztították el. Történelmileg távoli, és a valóságban nagyon is közeli rokona a napalm nem a görögtűz tökéletesített kivitele? — teszi fel a kérdést a szerző.

A lőpor — Engels megállapítása szerint — forradalmasította a hadviselést. Hadicélokra való felhasználásának lényege hosszú évszázadokon át — napjainkban sem — változott. A kezdeti kézi tűzfegyverek, a vont cső, majd a sorozatlövőek, de a tüzérség csodafegyvereinek sora — a petárdák, az óriáságyúk („Kövér Berta”, Párizs-ágyú) — azok az állomások, amelyek jól szemléltetik, hogy a haditechnikusok, a fegyverkonstruktőrök mindig igyekeztek az ellenséget valamilyen újszerű fegyverrel meglepni.

A „harci kocsik” és a harcokocsik fejlődésének az időszámításunk előtti kortól napjainkig vezető útja egyértelműen olyan harceszköz szükségességére utal, amely ellenállhatatlanul áttöri az ellenség csatarendjét, legázolja a hadseregét, miközben maga sértetlen marad. Ma úgy mondjuk: tüzérség, mozgékonyosság, védettség.

A tengeri hadviselés kiegyensúlyozott, egyenlő esélyekkel ütközetbe induló

felszíni hadihajóinak megsemmisítésére a haditechnikusok tengeralattjárókat, torpedókat, víz alatti aknákat szerkesztenek, amelyek időlegesen félelmetes csodafegyverként szerepelnek. De csak időlegesen.

A mintegy százéves múltra visszatekintő légi háború — bombázó és légvédelmi ágyuk, majd rakéták, felderítők és vadászok — és még hosszasan lehetne folytatni a sort, amíg eljutunk a jelen atom—robbanófejes, interkontinentális, ballisztikus rakétáinak és ellenrakétáinak az egész földünkön farkasszemet néző rendszeréig.

A szerző könyvében valóban évezredek fegyvertörténetét tekinti át. S miközben ezt a hatalmas ismeretanyagot mindvégig érdekes, lebilincselő stílusban tárja az olvasó elé, arról sem feledkezik meg, hogy az egyes találmányok létrejöttek gazdasági—társadalmi hátterét is bemutassa.

Es végső következtetését így foglalja össze. A fegyvereknek és a többi haditechnikai eszközöknek a háború kimenetelére minden időben — napjainkban is — igen nagy befolyása volt és van. Meghatározott ideig, amíg az új, a korszerű fegyver csak az egyik fél birtokában van, vagy ameddig az ellene való védekezés hatásos eszközét nem fejlesztették ki, fölényt is biztosíthat birtoklója számára. Találunk ilyen példákat a történelemben.

De sok olyan példát is feljegyzett a történelem, amikor jobban felszerelt és kiképzett csapatok gyengébben el látott és hevenyészetten kiképzett fegyveres erőtlől vereséget szenvedtek. A sok felsorolható példa közül a legszemléletesebb a fiatal szovjet állam munkás-paraszt hadseregének győzelme az intervenciók felett.

Tehát a háború kimenetelét eldöntő tényezők sorában az igen nagy jelentőségű anyagi erő mellett — a korszerű fegyverzetten és felszerelésen kívül — létezik egy másik, az előbbinél semmivel sem kisebb jelentőségű erő, az erkölcsi erő: az embereknek az úgy — a háború — igazságos volta vetett hite és az ebből fakadó áldozatvállalás, kitartás és hősiesség.

Az óriás lövegek, a félelmetes harcokocsik, a mérges gázok és az atombombák lehetnek az adott kor félelmetes fegyverei, de nem abszolút fegyverek, nem „csodafegyverek”, mert csodák nincsenek.

Szabó Sándor